

השקעות במניות (המשך)

אחזקת מניות המקנות השפעה מהותית (בד"כ 20% עד 50%, כולל)

שיטת השווי המאזני

שיטת השווי המאזני מיושמת, כאשר לחברה אחת יש השפעה מהותית בחברה אחרת – בד"כ מתרחש כאשר שיעור האחזקה גדול/שווה מ-20%, או קטן/שווה מ-50%. לפי השיטה, החברה המחזיקה רשמת בכל תקופה את חלקה ברווח (או בהפסד) של החברה המוחזקת. ביסוד תפיסה זו עומדת ההעדפה של החשבונאות את המהות ע"פ הפורמאליות – כלומר, על אף שהחברה המוחזקת מהווה ישות משפטית נפרדת, הדוחות הכספיים מבטאים את אחזקת החברה המחזיקה בה.

התפיסה של שיטה חשבונאית זו, הנה שברמת אחזקה זו, כבר יש מעורבות ניהולית של החברה המחזיקה. לכן, יש צורך שהדבר ישתקף בדוחות הכספיים שלה.

יש לציין, כי מבחינת החברה המוחזקת, אין שום משמעות, מבחינת הדוחות הכספיים, לשינוי באחזקות בה.

דוגמא:

1. חברה א' רכשה ביום 1.1.00 30% מהון המניות של חברה ב' מבעלי מניותיה, תמורת 3,000,000 ₪.

2. המאזן של חברה ב' ב-31.12.99:

מלאי	5,000,000	הלוואות	3,000,000
ר"ק	8,000,000	הון עצמי	10,000,000

3. הרווח הנקי של חברה ב' בשנת 2000 הסתכם ב-2,000,000.

4. ההפסד של חברה ב' בשנת 2001 הסתכם ב-1,000,000.

פקודות יומן:

שנת 2000

1.1.00

ח' השקעה במניות חברה ב' 3,000,000

ז' מזומן

31.12.00

ח' השקעה במניות חברה ב' $30\% \times 2,000,000 = 600,000$

ז' חלק החברה המחזיקה ברווחי חברה מחוזקת ("רווחי אקוייטי") ← הכנסה

השקעות במניות חברה ב'

		-	
		3,000,000	
		600,000	
		3,600,000	

שנת 2001

ח' חלק החברה המחזיקה בהפסד חברה מוחזקת ("הפסד אקזיטי")
ז' השקעה במניות חברה ב' $30\% \times 1,000,000 = 300,000$

השקעות במניות חברה ב'

		3,600,000	
	300,000		
		3,300,000	

משיטת השווי המאזני עולה שאלה: האם יש כפילות בכך שחברה א' רושמת את הרווח שלה וחברה ב' רושמת את חלקה בגין רווח זה? לא, זאת משום שכל חברה רושמת מנקודת ראותה.

שליטה של חברה א' בחברה ב' (בד"כ מעל ל-50%)

התפיסה של שיטה חשבונאית זו הנה, שהחברה המחזיקה היא למעשה "בעל הבית". היא קובעת את המהלכים העסקיים, ומנתבת את מדיניות החברה. כמו בתפיסה הקודמת, ביסוד תפיסה זו עומדת ההעדפה של החשבונאות את המהות ע"פ הפורמאליות – כלומר, על אף שהחברה המוחזקת מהווה ישות משפטית נפרדת, הדוחות הכספיים מבטאים את שליטת החברה המחזיקה בה.

כאשר חברה אחת רוכשת שליטה בחברה אחרת, הרי שמבחינה כלכלית, היא למעשה מקבלת שליטה בכל פעולה ופעולה של החברה הנרכשת. כפועל יוצא, מבחינה כלכלית – נכסיה, התחייבויותיה, הכנסותיה והוצאותיה של חברה ב' – הם למעשה נכסיה, התחייבויותיה, הכנסותיה והוצאותיה של חברה א', זאת על אף שמבחינה משפטית – החברה הנרכשת היא גוף משפטי נפרד.

מבחינה כלכלית, כל מה שקורה בחברה הנשלטת – כאילו נעשה בחברה השולטת.

לפיכך, מבחינה חשבונאית, יש במקרה כזה לערוך **דוחות כספיים מאוחדים**. כלומר, החברה הרוכשת תערוך דוחות כספיים מאוחדים, שבהם יופיעו לצד נכסיה, התחייבויותיה, הכנסותיה והוצאותיה של החברה השולטת, גם אלו של החברה הנשלטת, וזו תיקרא – **חברת בת**.

דוגמא א':

1. המאזן של חברה ב' ב-30.12.00:			
מלאי	10,000,000	הלוואות	16,000,000
ר"ק	20,000,000	הון עצמי	14,000,000
	30,000,000		30,000,000

2. ביום 31.12.00 רוכשת חברה א' 100% מהון המניות של חברה ב' תמורת 6,000,000 ₪.

3. המאזן של חברה ב' ב-31.12.00:			
מלאי	6,000,000	הלוואות	9,000,000
ר"ק	10,000,000	הון עצמי	6,000,000
			5,000,000

07/01/07

20,000,000

20,000,000

פקודת יומן בגין הרכישה:

4,000,000	לקוחות	ח'
6,000,000	מלאי	ח'
10,000,000	ר"ק	ח'
5,000,000	ספקים	ז'
9,000,000	הלוואות	ז'
6,000,000	מזומן	ז'

מאזן של חברה א' ב-31.12.00:

10,000,000 – 6,000,000 = 4,000,000	מזומן
4,000,000	לקוחות
6,000,000	מלאי
20,000,000 + 10,000,000 = 30,000,000	ר"ק
(5,000,000)	ספקים
16,000,000 + 9,000,000 = (25,000,000)	הלוואות
(14,000,000)	הון עצמי
=	

מדוגמא זאת עולה, שכאשר קיימים דוחות מאוחדים, וקיימות, לדוגמא, כמה חברות בנות, יש קושי לברור מתוך המאזן פרטים חשבונאיים של חברה אחת.
לדוגמא: חברת המלט נשר. החברה מוחזקת ע"י כלל תעשיות – שהיא בעצמה מוחזקת ע"י IDB. אך אם ננסה לגלות את פרטי הדוחות הכספיים של נשר מתוך דוחותיה של כלל או IDB, הדבר יהיה כמעט בלתי אפשרי, שכן פרטים אלו מוצגים יחד עם חברות מוחזקות רבות אחרות כמו שופרסל.

דוגמא ב'

- בנתוני דוגמא א', הנח כעת, כי חברה א' רכשה ביום 31.12.00 רק 60% מהון המניות של חברה ב', ושילמה עבורן 3,600,000.

כאשר מדובר ברכישה של חברה בת, שלא בבעלות מלאה, הרי שרישום מלא של כל הנכסים וההתחייבויות של החברה הבת שנרכשה יציג תמונה לא נאותה.
 הבעיה נוצרת מכך, שמצד אחד החברה האם שולטת באופן מלא על החברה הבת, ולכן גם על נכסיה וכו'. אך מצד שני, יש גורם נוסף (יתר בעלי המניות של חברה ב'), שיש לו זכויות בנכסים והתחייבויות אלה.
 הפתרון של החשבונאות לבעיה זו הוא לרשום, מצד אחד, את כל הנכסים וההתחייבויות של החברה הבת במאזן המאוחד, אך מצד שני, להוסיף סעיף במאזן המאוחד, שמייצג את זכויות בעלי המניות האחרים (זכויות המיעוט).

פקודת יומן בגין הרכישה של 60%:

4,000,000	לקוחות	ח'
6,000,000	מלאי	ח'
10,000,000	ר"ק	ח'

07/01/07

5,000,000	ז'	ספקים
9,000,000	ז'	הלוואות
$40\% \times 6,000,000 = 2,400,000$	ז'	זכויות מיעוט
3,600,000	ז'	מזומן
<u>מאזן של חברה א' ב-31.12.00:</u>		
$10,000,000 - 3,600,000 = 6,400,000$	מזומן	
4,000,000	לקוחות	
6,000,000	מלאי	
$20,000,000 + 10,000,000 = 30,000,000$	ר"ק	
(5,000,000)	ספקים	
$16,000,000 + 9,000,000 = (25,000,000)$	הלוואות	
(2,400,000)	זכויות מיעוט	
<u>(14,000,000)</u>	הון עצמי	
=		

הערות לעניין דוחות כספיים מאוחדים

- כפי שאמרנו, הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים גם איחוד, בדו"ח רו"ה, של ההכנסות וההוצאות של החברה הבת – החל ממועד רכישתה. במילים אחרות, כל הכנסה והוצאה שתירשם בספרי החברה הבת, החל ממועד רכישתה, תירשם גם בדוחות הכספיים המאוחדים.
לדוגמא: סעיף ההכנסות בדו"ח רו"ה מאוחד, כולל, מלבד ההכנסות של החברה האם, גם הכנסות של כל אחת מהחברות הבנות שלה. כנ"ל לגבי הוצאות וכו'.
- באותם מקרים, שבהם מדובר בחברה בת, שלא בבעלות מלאה, הרי שנוצרת בעיה דומה, בדו"ח רו"ה המאוחד, לבעיה שראינו במאזן המאוחד. מצד אחד, החברה האם לוקחת 100% מההכנסות וההוצאות של החברה הבת, אך מצד שני, לא מגיע לה 100% מהם.
הפתרון לבעיה זו, הוא לכלול, בדו"ח רו"ה, סעיף שנקרא 'חלק המיעוט ברווח של חברות בנות' – שהוא ייצג את החלק של המיעוט (נניח 40%) ברווח של החברה הבת באותה תקופה.
- עד כה, בישראל, היה נהוג להציג לצד הדוחות הכספיים המאוחדים, גם את הדוחות הכספיים של החברה הבת בנפרד. יש לציין, כי בהתאם לתקינה הבינ"ל, שתיכנס לתוקף בישראל החל משנת 2008, אין חובה לכלול, לצד הדוחות המאוחדים, גם את הדוחות המאוחדים של החברה.
- עד כה דיברנו על מצבים שבהם הסכום ששולם עבור רכישת השליטה בחברה בת זהה להון העצמי של החברה בת (מתוך הנחת יסוד שההון החשבונאי משקף את השווי הכלכלי של החברה). כידוע במקרים רבים השווי הכלכלי של החברות גבוה מהערך בדו"חות של ההון העצמי שלהם. במקרים אלו, החברה שרוכשת את השליטה, רוכשת למעשה נכסים נוספים שלא רשומים בדו"חות הכספיים של החברה הנרכשת (בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים). ההפרש בין הסכום ששולם עבור החברה לבין ההון העצמי שלה מייצג נכס שנקרא מוניטין. מוניטין זה, מופיע כנכס במאזן המאוחד. דוגמא: חברה שההון העצמי שלה שווה ל-1,000,000 ₪ אך רכשנו אותה ב-4,000,000 ₪ כיוון שהמוניטין שלה שווה 3,000,000 ₪.
חובה: מוניטין 3,000,000 ₪
חובה: חברת בת 1,000,000 ₪.

07/01/07

זכות: מזומן 4,000,000 ₪